

Posudek rigorózní práce

Autorka: Mgr. Tereza Kaiseršotová

Název práce: Analýza pojmu „jinakost“ z mezioborové perspektivy

Předložená rigorózní práce je věnována tématu, které od konce 19. a začátku 20. století nabývá v evropském myšlení stále větší důležitosti. Problematika jinakosti se přitom nedostává do popředí jen ve filosofii, ale také v psychoanalýze, etnologii, sociální antropologii, sociologii, a v neposlední řadě též ve feministickém a postfeministickém myšlení. Všechny těchto oblastí se ve své práci dotýká také Tereza Kaiseršotová, která se problematiku jinakosti a rozdílné přístupy k ní snaží nastínit v mezioborové perspektivě.

Právě širě záběru je hlavní předností studie „Analýza pojmu „jinakost“ z mezioborové perspektivy“, avšak tato přednost je bohužel na druhé straně zaplácena celou řadou nepřesností a nedůsledností v interpretaci jednotlivých myslitelských perspektiv. Autorka svůj výklad pojmu jinakosti rozměňuje v sérii banalit, životopisných anekdot, vnitřně kontradiktorních tvrzení a od tématu odbíhajících exkursů, přičemž se naopak ztrácí to, čím ten který myslitel přispěl k tematickému rozvíjení otázky jinakosti. Pro ilustraci celkového stylu práce uvedu několik konkrétních příkladů:

- 1) výklad Todorovova pojetí vztahu k jinakosti (str. 32-36) je nekompletní, aniž by to bylo jakkoli zdůvodněno. Autorka si všímá jen prvotního vztahu k jinakosti druhých, který v Todorovově knize reprezentuje Kolumbus, ale ponechává stranou jak vztah instrumentální (Cortés), tak vztah autentický (Las Casas a zejména Sahagún). Toto opomenutí se pak promítá i v konstatování, že „obecným znakem Západoevropanů je snaha zničit vnější jinakost“ (str. 35), a v celé podkapitole o dobru, jež jdou přímo proti duchu Todorovovy knihy, která vyznívá jako oslava „exotopie“ a „heterologie“ evropského myšlení.
- 2) shrnutí Saidova *Orientalismu* (str. 37-40) je nejen schematické a generalizující, ale také zcela ignoruje všechno to, co by mohlo korigovat Saidovu kritiku západních koncepcí Orientu. Autorka evidentně nečetla Aischylovi *Peršany*, které zmiňuje na str. 37, ani další řecké tragedie, které by evropské chápání jinakosti mohly postavit do příznivějšího světla. Stejně tak je v její práci opomenut celý proud francouzského osvícenství (Montesquieu, Diderot, Voltaire), který perspektivu druhého, zejména pak cizince, chápe jako základní východisko kritického myšlení. A pokud se Said, skutečně inspiroval u Michela Foucaulta, jak autorka tvrdí na str. 39, bylo by dobré alespoň v krátkosti naznačit jakým způsobem.
- 3) to, co Tereza Kaiseršotová říká o Nietzscheově nomadismu na str. 41, je dokonalým příkladem výše zmiňovaných banalit a životopisných anekdot.
- 4) jestliže autorka na str. 48 v souvislosti s tzv. „druhým pohlavím“ tvrdí, že kategorie Druhého „v sobě přirozeně obsahuje dojem podřadnosti“, je zcela vyloučené, aby vedle Simone de Beauvoir stavěla Emmanuela Lévinase jako příklad myslitele, který ženu chápe jako Druhou a Jinou (viz. autorčino tvrzení na str. 46). Takovéto tvrzení se zcela mýjí s Lévinasovým přístupem k jinakosti ženy.
- 5) autorka si rovněž sama odporuje, když str. 46 prohlašuje, že muž podle Simone de Beauvoir nepotřebuje být určován ženou, zatímco na str. 47 konstatuje, že žena je to, co muži potřebují, aby jejich jednání dostalo smysl, a bez čeho nemohou být. Nutno

podotknout, že tento vnitřní rozpor u Simone de Beauvoir neexistuje. Vnitřní protimluv je pouze výsledkem autorčiny formulační neobratnosti.

- 6) pokud Tereza Kaiseršotová feministickým myslitelkám na str. 56 vytýká, že Freudovy a Lacanovy texty desinterpretují v důsledku nedostatečné obeznamenosti s jejich texty, bylo by záhodno, aby si Freuda a Lacana sama přečetla. Stránky 56, 57 jakož i seznam použité literatury však naznačují, že je nečetla.
- 7) když autorka na str. 60-62 mluví o Bataillovi, zcela opomíjí ten aspekt jeho díla, který je pro pojednání o jinakosti zásadní. Jde samozřejmě o jeho pojetí sociální heterogenity, rozvinuté zejména v eseji „La structure psychologique du fascisme“. V české literatuře se tématem heterogenity u Bataille zabývá např. Josef Fulka v knize *Zmeškané setkání*.
- 8) když autorka referuje o Foucaultově myslitelské koncepci (str. 65-70, 90-93), nepochopitelně vynechává jak Foucaultovo pojetí heterotopie nastíněné v předmluvě k *Les mots et les choses*, tak jeho pojetí vnějšku inspirované Blanchotem. Oba tyto koncepty jsou přitom pro pochopení Foucaultova vztahu k tématu jinakosti zásadní. Navíc je bohužel zřejmé, že i samotné *Dějiny šílenství* si Mgr. Kaiseršotová vykládá mylně, jak o tom svědčí pasáže na str. 67-68. Foucault by například jen stěží hovořil o „kladném vlivu šílenství“, neboť šílenství pro něj bylo především výrazem konečnosti rozumu, jenž se v ne-rozumu setkává se svou hranicí a se svým popřením.
- 9) tvrzení, že podstatou Derridovy dekonstrukce je snaha „dostat se ke skutečné podstatě věci“ (str. 72) je naprosto nepřijatelné.
- 10) na str. 96-97 autorka mluví o Nietzscheově genealogii, ale z jejího textu je bohužel patrné, že Nietzscheův spis *Genealogie morálky* vůbec nečetla. Jen tak si lze vysvětlit její způsob „čtení“. Rovněž je zarážející, že v celém exkursu o Nietzscheovi chybí jakákoliv zmínka o spisu *Zrození tragédie z ducha hudby*, bez něž je nemožné pochopit Nietzscheovo pojetí jinakosti a lá Dionýsos. Toto opomenutí je patrně také důvodem, proč se autorka ve své „genealogii“ jinakosti vyhnula oblasti řecké tragédie, v níž by bylo možné nalézt pozoruhodné zdroje inspirace.
- 11) ani Deleuzovo a Guattariho pojetí rasismu není na str. 102 vyloženo, ale pouze volně parafrázováno bez toho, že by autorka ukázala jeho vnitřní spojitost s filosofickou tematizací procesů deterritorializace, jimiž je v *Tisíci plošinách* určována zkušenost s jinakostí.

V takovémto výčtu by se dalo ještě pokračovat. Nicméně se zdá, že za všemi uvedenými pochybeními stojí skutečnost, že v práci až na výjimky chybí sekundární literatura, což je patrné zejména na čtení filosofických textů, jež je prvoplánové a místy zcela protichůdné původnímu smyslu vykládaných textů. Pokud je již sekundární literatura používána, pak je to zase bez znalosti literatury primární, jako je tomu třeba v případě Nietzscheho *Genealogie morálky*, což generuje další řadu nepodložených a v textu nezakotvených výroků. To, co práce v posledku zcela postrádá, je kritický odstup od studovaných textů, který by umožnil odhalit jejich vnitřní limity a tvůrčím způsobem je překročit.

Ani obecné hodnocení práce proto nemůže být lepší. Autorka chtěla ve své práci složit mozaiku, „jejíž múzou a zároveň tvůrcem je Jinakost sama“ (str. 14). Výsledkem je však neucelená změť parciálních postřehů, jež naprosto postrádá argumentační a metodickou souvislost. Čtenář tak četbu práce dokončuje s pocitem, že se sice dozvěděl, co vše si autorka nastudovala, ale o tématu jinakosti, resp. o myšlení, jež se s jinakostí konfrontuje, se nedozvěděl prakticky nic. O analýze pojmu „jinakosti“ zde nemůže být řeč. Místo ní se čtenáři prezentuje povšechný, a především povrchní přehled literatury, který svojí arbitrností a nekonceptností více než co jiného připomíná výpisky z četby. I když pomínu

nevyrovnanou stylistickou úroveň textu, je proto mé hodnocení práce „Analýza pojmu ‚jinakosti‘ z mezioborové perspektivy“ jednoznačně negativní. Domnívám se, že tato studie nespĺňuje standardy rigorózní práce a hodnotím ji vyjádřením „nepospěla“.

Mgr. Petr Kouba, PhD.

19.4. 2013 v Praze